

1914 ISPARTA-BURDUR DEPREMİNDE HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ'NİN YAPMIŞ OLDUĞU YARDIMLAR

Cemal SEZER*

ÖZET

4 Ekim 1914 tarihinde Isparta-Burdur hattında bir deprem meydana gelmiştir. Bu deprem Isparta ve Burdur merkez olmak üzere çevresini etkilemiştir. Deprem sonucunda birçok insan ölmüş, birçoğu da yaralanmıştır. Birçok bina da ya tamamen yıkılmış ya da hasar görmüştür. Bunun üzerine Osmanlı yetkilileri vakit kaybetmeden depremzedelerin yaralarını sarmak için Hilâl-i Ahmer Cemiyetini görevlendirmiştir. Cemiyet, yardımların yerine getirilmesi için içerisinde doktor, hastabakıcı, aşçı ve idare memurunun da bulunduğu bir İmdat Heyeti oluşturmuş ve heyeti hemen deprem bölgesine göndermiştir. İmdat Heyeti aracılığıyla depremzedelerin yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarının tedarik edilmesine çalışılmıştır. Ayrıca barınma sorunlarının giderilmesi için barakalar ya da evler yapıncaya kadar çadırlar sağlanarak, buralarda yaşamalarına imkân tanınmıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin yapmış olduğu yardım faaliyetleri yerel yetkililerin dikkatinden kaçmamış, bu nedenle yetkililer, Cemiyete olan memnuniyetlerini ve teşekkürlerini bildiren telgraflar çekmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Deprem, Isparta, Burdur, Yardım.

OTTOMAN RED CRESCENT ASSOCIATION'S AID IN 1914 ISPARTA - BURDUR EARTHQUAKE

ABSTRACT

An earthquake occurred in Burdur-Isparta terrain on 4th September, 1914 striking particularly the centrum of Isparta and Burdur and their vicinities. The earthquake led to loss of many deaths and injuries. Besides, several buildings were completely destroyed or damaged. For this reason, Ottoman authorities immediately charged Red Crescent Association for delivering aid to the victims. The association formed an emergency committee including doctors, nurses, cooks and civil servants and sent them to the area. The emergency committee tried to cater for food and clothing needs. Furthermore, tents had been pitched and supplied to the victims until sheds or houses were erected in order to solve accommodation problems.

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Gölköy Yerleşkesi BOLU, cemalsezer61@gmail.com

The activities of the Ottoman Red Crescent Association were not ignored by the local authorities; thus they sent telegrams pronouncing their appreciations and gratitudes to the association.

Key Words: *Ottoman Red Crescent Association, Earthquake, Isparta, Burdur, Aid.*

GİRİŞ

İnsanlara ve çevreye olan etkisi bakımından düşünüldüğü zaman doğal afetler içerisinde depremler önemli yer tutar. Anadolu coğrafyasının büyük bir bölümü fay hatları üzerinde yer aldığından buralarda birçok deprem yaşanmıştır. 10 Eylül 1509'da Marmara Denizi¹, 1577'de Balıkesir², 20 Mayıs 1654'te İzmir³, 13 Haziran 1762'de Edirne⁴, 18 Temmuz 1794'te Çorum⁵, 1854'te Bursa, 13 Mayıs 1874'te Diyarbakır⁶ ve 1912'de Şarköy-Mürefte⁷ depremleri bunlardan bazılarıdır. Bu depremler sonucunda insanlar ölmüş, yaşam yerleri hasar görmüş veya yıkılmıştır.

Isparta-Burdur Depremi, 4 Ekim 1914 tarihinde saat 00.05'te Isparta-Burdur hattında meydana gelmiştir⁸. Artçı sarsıntılar ise en az altı gün boyunca devam etmiştir⁹. Bu depremin şiddeti Konya, Iğın, Yenişehir, Akşehir, Denizli, Antalya, Çivril, Seydişehir, Denizli, Alaşehir, Bolvadin ve Kütahya'da hissedilmiş ama buralarda herhangi bir etkisi olmamıştır. Asıl etkisini Burdur ve Isparta'da göstermiştir. Deprem sonucunda Burdur ve Isparta'da ölenlerin toplam sayısı 2.344, yaralananların ki ise 681 idi¹⁰. Deprem sonrasında Burdur'daki evlerin üçte ikisi yıkılmış, geride kalan üçte birlik kısmı ise kalınmayacak kadar kötü bir haldeydi¹¹. Burdur'da yıkılan ev

¹ N. N Ambraseys- C. F. Finkel, *Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler Bir Tarihsel İnceleme 1500-1800*, Çev. M. Umut Koçak, Ankara 2006, s. 30.

² Ambraseys- Finkel, a.g.e., s. 47-48.

³ Ambraseys- Finkel, a.g.e., s. 65.

⁴ Ambraseys- Finkel, a.g.e., s. 130.

⁵ Ambraseys- Finkel, a.g.e., s. 162-163.

⁶ Mehmet Yavuz Erler, "XIX. Yüzyıldaki Bazı Doğal Afetler ve Osmanlı Yönetimi", *Türkler*, Cilt: 13, Ankara 2002, s. 767.

⁷ Geniş bilgi için bkz. Recep Karacakaya, "Şarköy-Mürefte Depremi (1912)", *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler (22-23 Mayıs 2000)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 2. Baskı, İstanbul 2002, s. 203- 218; Mehmet Yavuz Erler, "1912 Marmara Havzası Depremi", *Toplumsal Tarih*, Cilt: 6, Sayı: 35, İstanbul Kasım 1996, s. 30-37.

⁸ Bayram Çakıcı, "1914 Isparta ve Burdur Depremi", *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler (22-23 Mayıs 2000)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 2001, s. 219-220.

⁹ Nedim İpek, "Burdur-Isparta Depremi (1914)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Isparta 1995, s. 191.

¹⁰ Çakıcı, a.g.m., s. 221, 227.

¹¹ Metin Tuncel, "Burdur", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İstanbul 1992, s. 428.

sayısı 2.000'e yakın¹², ölenler 1500'den fazlaydı. Ayrıca Burdur'un yeniden imar edilmesi için 1915 yılında Avusturya'dan uzmanlar getirilmiştir¹³. Isparta'da ise 500 kişi ölmüş ve birçok ev depreme dayanamamış¹⁴, 5.100 evden 4.175'i oturulamayacak hale gelmiştir. Bunlardan 1.933'ü kısmen, 2.242'si de tamamen yıkılmıştır¹⁵. Depremden sonra Isparta'da Pamuk Hanı olarak bilinen Kundakçioğlu Hanı'nda yangın çıkmış, yangın sonucunda sağlam kalan evler, dükkânlar, fırınlar da yanmıştır. Halk büyük bir korkuya kapılmış ve yakınlarını güvenli bir yere götürmeye çalışmıştır¹⁶.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 14 Nisan 1877 tarihinde kurulmuştur¹⁷. Fakat Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin oluşumu daha öncelere dayanmaktadır. 24 Haziran 1859 tarihinde Fransa ve Piyomente'nin Avusturya'ya karşı Solferino'da yaptığı savaşı Avusturya kaybetti¹⁸. Savaşı bizzat yerinde gören Henry Dunant'ın 1862 yılında "*Bir Solferino Hatırası*" isimli eseri yayınlandı. Bu eserden sonra hasta ve yaralı askerlere yardım edilmesinin insanlık adına bir zorunluluk olduğu düşüncesi benimsendi. 9 Şubat 1863 tarihinde Cenevre Cemiyet-i Hayriye'nin öncülüğünde İsviçre Genelkurmay Başkanı'nın katıldığı bir toplantı Cenevre'de düzenlendi. Daha sonra devam eden bu toplantılara 26-29 Ekim 1863'te Avrupa'dan 16 ülke temsilci ile katıldı. 8 Ağustos 1864 tarihinde yine Cenevre'de bir kongre tertip edildi ve bu kongrenin bitiş tarihi olan 22 Ağustos 1864'te Cenevre Sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşme, savaş sırasında sağlık görevlilerin durumları ile yaralı asker ve halka yapılacak yardımları içeriyordu. Ayrıca yardımlar savaşlardan başka yaşanan doğal afetler, salgın hastalıklar gibi olağanüstü durumları da kapsıyordu. Cenevre Sözleşmesini 5 Temmuz 1865 tarihinde Osmanlı Devleti de imzaladı. Sözleşme imzalandıktan sonra her ülke kendi Kızılhaç teşkilatını kurmaya başladı ve Milletlerarası ilk Kızılhaç Kongresi Paris'te 1867 yılında toplandı. Bu toplantıya Osmanlı Devleti adına Doktor Abdullah Bey iştirak etti. Ülkeye dönen Doktor Abdullah Bey'in teşebbüsleri sonucu 1868'de "*Mecruhin ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti*" kuruldu. Yalnız Cemiyet, Doktor Abdullah Bey'in ölümünden sonra 1874 yılında dağıldı. Cemiyetin kapanmasından iki yıl geçtikten sonra Balkanlarda Sırp'lar ve Karadağlılar ile yapılan savaşlarda Kızılhaç görevlilerinin yabancı askerlere yapmış olduğu yardımların görülmesi

¹² Metin Özata, *İlkçağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009, s. 31.

¹³ Tuncel, a.g.m., s. 428.

¹⁴ Feridun Emecen, "Isparta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 19, İstanbul 1999, s. 196.

¹⁵ Çakıcı, a.g.m., s. 224.

¹⁶ Böcüzade Süleyman Sami, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, Çev. Suat Seren, İstanbul 1983, s. 309-310.

¹⁷ Mesut Çapa, *Kızılay [Hilâl-i Ahmer] Cemiyeti (1914-1925)*, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 12; Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, Cilt: I, Ankara 2000, s. 27.

¹⁸ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, 3. Baskı, Ankara 2003, s. 294-295.

üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin kurulma faaliyetlerine başlanmış ve bu faaliyetler 1877 yılında tamamlanmıştır¹⁹.

Cemiyet cephede göstermiş olduğu gayret ve başarının yanı sıra, cephe gerisinde de asker ve sivil halka hizmetler götürmeye başlamıştır. Cemiyet, savaşlar dışında insanların ihtiyaç duydukları en çaresiz zamanlarında da yardımlarını esirgememiştir. Dolayısıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 4 Ekim 1914 tarihli Isparta-Burdur depremi üzerine muhtaç durumdaki insanlara hemen yardım elini uzatmıştır.

Deprem sırasında Burdur'da olan Konya Valisi Azmi Bey gerekli incelemeleri yaptıktan sonra 4 Ekim 1914'te Dâhiliye Nezareti'ne çekmiş olduğu telgrafta şunları belirtmektedir²⁰:

“Şimdi şehri gezdim, şehrin dörtte üçü harap ve yüzlerce nüfus zayi olmuştur. Gece barınacak hiçbir şey yok. Çadıra ve ekmeğe akşama kadar intizar ederiz. Birçok yaralılar da vardır. Bunların yarasını saracak tabibimiz ve ilacımız kâfi değildir. Felaketin derecesini tasvir edemem. Isparta'nın da aynı halde olduğunu öğrendim. Civar köylerin aynı durumda olduğu haberleri geliyor. Kazalar hakkında henüz malumat alamadım. Her halde çadıra, doktora, ekmeğe ve ilaca ihtiyaç vardır. Şimdi haneleri çıkartmak ile meşgulüm. Neticeyi başkaca arz ederim. Hareket hala oldukça şiddetli devam eylemektedir.”

Azmi Bey, Burdur'dan sonra 6 Ekim'de Isparta'ya geçmiştir²¹. Vali ayın yedisinde kentin ileri gelenlerini toplayarak, yapılması gerekenleri belirlemiştir. Buna göre; yardım kampanyaları düzenlenecek, askerlik hizmetini yürüten Ispartalı ve Burdurlular terhis edilecek²², depremzedeler beş yıl vergiden muaf tutulacak²³, depremzedelerin barınma sorununu çözmek için hemen barakaların yapımına başlanacak, yapılacak incelemeler sonucunda binalar onarılacak ya da yıkılacak ve şehrin imarı yeniden düzenlenecekti²⁴.

¹⁹ Çapa, a.g.e., s. 9-12; Akgün- Uluğtekin, a.g.e., s. 7-27.

²⁰ Çakıcı, a.g.m., s. 223.

²¹ Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 310.

²² Askerler buldukları yerlerden izin alarak memleketlerine dönmüşlerdir. Bkz. Özata, a.g.e., s. 32. Bu izin süresi bir ayı kapsıyordu. Bkz. Çakıcı, a.g.m., s. 236.

²³ Vergi ve banka kredi borçlarının ödenmesi hususunda depremzedelerin lehinde düzenlemeler yapılmıştır. Ziraat Bankası kredi borcu ödemeleri üç yıl, emlak vergisi borç ödemeleri iki yıl sonrasına bırakılmıştır. Ayrıca emlak vergisinden beş yıl muaf tutulmuşlardır. Bkz. İpek, a.g.m., s. 195-196.

²⁴ Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 311. Isparta halkı, şehrin volkanik arazi üzerinde kurulu şimdiki yerinden imar edilmesi planlanan Kuleönü İstasyonu çevresine taşınmak istemiyordu. Çünkü önceden valinin tarif ettiği yerde kurulan şehir sel felaketlerinden ve çeşitli hastalıklardan dolayı halk oradan ayrılmıştır. Ayrıca şehrin hedeflenen yere imarı ekonomik açıdan külfetli idi.

Dâhiliye Nazırı Talat'ın Hilâl-i Ahmer Cemiyetine gönderdiği 4 Ekim 1914 tarihli yazısı; deprem nedeniyle buralarda ölümlerin ve hasarların meydana geldiği, yaralılara ve depremzedelere yardım edilmesi gerektiği Hükümetçe alınan bir karar olduğu, bu nedenle ihtiyaçların bir an evvel belirlenip, sefaletin giderilmesi için bir miktar paranın sağlanması ve Hilâl-i Ahmer yetkililerinin bölgeye hızlı bir şekilde gönderilmesi hakkındaydı²⁵.

1- ISPARTA-BURDUR HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ İMDAT HEYETİNİN KURULMASI

Dâhiliye Nezareti'nin yazısı üzerine Hilâl-i Ahmer yetkilileri 4 Ekim 1914 tarihinde toplandı. Toplantı da, depremzedelere yardım edilmesi için bir İmdat Heyeti oluşturuldu. Bu heyet, ihtiyaç sahibi ailelere verilmek üzere yanlarında götürecekleri eşyalar ile deprem bölgesine gidecekti. Ayrıca yine muhtaç ailelere dağıtılması için 500 lira Heyet Başkanının emrine tahsis edildi. İstanbul'dan çıkacak olan İmdat Heyetini Bandırma'ya kadar Cemiyete ait Edremit Gemisi taşıyacaktı. Isparta ve Burdur'a gidecek olan heyet şu kişilerden meydana geliyordu:

Başkan: Doktor Nâfiz Bey,
Tabip Operatör: Doktor Mehmet Emin Bey,
Memur: Mustafa Hakkı Efendi,
Hastabakıcı: Cevdet İbrahim Efendi,
Abdullah Efendi,
Şevket Efendi,
Halit Vahdeddin Efendi,
Ahmed Ziya Efendi,
Hakkı Osman Efendi,
Hademe: Bingazili Mehmet,
Aşçı: Süleyman'dı²⁶.

Nihayetinde Birinci Dünya Savaşı'na girildiği bir sırada çok masraflı olduğundan vazgeçilmiştir. Bkz. Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 311, 313.

²⁵ KA (Kızılay Arşivi), nr. 307/18.

²⁶ KA, nr. 307/17; KA, nr. 307/18.11. Başka bir belgede Operatör Doktor Hulki Bey ile idare memuru Hilmi Efendi'nin adları geçmekte, görev yapan hastabakıcıların sayısı sekiz olarak verilmektedir. Bkz. KA, nr. 307/16. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İkinci Başkanı Doktor Besim Ömer'in Hanımefendilere vermiş olduğu konferansta; Cemiyetin Isparta ve Burdur'da meydana gelen depremden dolayı Doktor Nâfiz Bey'in başkanlığında Operatör Doktor Hulki Bey ile sekiz hastabakıcıdan oluşan bir heyeti yardımlarda bulunması için bölgeye gönderdiğini belirtmektedir. Bkz. Besim Ömer, *Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer'e Dair Konferans*, Haz. İsmail Hacıfettahoğlu, 2. Baskı, Ankara 2009, s. 32, 197.

Heyet 5 Ekim-25 Ekim 1914 tarihleri arasında 20 gün süresince deprem yerinde görev yapmıştır. İstihkak olarak heyet üyelerine toplam 2.080 kuruş verilmiştir. Fakat deprem sonrası çalışma şartlarının zorluğu dikkate alındığında verilen ücret çok düşüktür. Bu nedenle Heyetin Başkanı çalışanların taltif edilmesini Merkezin takdirine bırakmıştır²⁷. Ayrıca Dâhiliye Nezareti'nin Hilâl-i Ahmer Cemiyetine göndermiş olduğu 12 Ekim 1914 tarihli yazısında; deprem nedeniyle oluşan hasarları yerinde tespit etmek ve ihtiyaçların sağlanması için Dâhiliye Nezareti Müsteşarı Ali Münif Efendi'nin Çarşamba günü (14 Ekim'de) bölgeye gitmek üzere yola çıkacağı bildirilmiştir²⁸.

Isparta-Burdur İmdat Heyeti, depremzedelere yardım etmek için İstanbul'dan Isparta ve Burdur'a kadar gelmiş ve buralarda dağıtılmak istenen eşyanın taşınması sırasında oluşan masrafları telgraflarla²⁹ Merkeze bildirmiştir. Yazışmalara göre İmdat Heyeti üyeleri yanlarında taşıdıkları eşyalarla birlikte İstanbul'dan Bandırma'ya Hilâl-i Ahmere ait Edremit Vapuru ile gelmiş, buradan Bandırma-Soma demiryolu hattı ile İzmir'e geçmiştir. İzmir'den de yine trenle Isparta'daki Kuleönü İstasyonu'na varmışlardır³⁰. Isparta'ya gelen eşyaların bir kısmı, Burdur'daki ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere arabalarla nakledilmiştir³¹. Heyetin yanında yaralıların tedavisinde kullanılmak üzere aletler, tıbbi ilaçlar, çadır, yorgan, çamaşır ve erzaklardan oluşan 60 balyayı bulan malzeme vardı. Yardım yapılan şehir ve köyler ise; Burdur, Isparta, Bügnüs, Korne, Kılıç, Bayındır, Sinir, Çerçin, Kuleönü, Gölbaşı, Keçiborlu, Eskiye, Çaraviz, Kışla ve Lonkomo idi³².

Heyet, Isparta'ya vardığında İstanbul'daki Merkeze, "... Isparta'ya gelindi. Deprem felaketi büyük, ölüm çok, yaralı sayısı azdır. Yaraların sarılmasına çalışılacaktır." telgrafını çekmiştir³³. Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin depremzedelere yönelik yaptığı yardımları genel olarak para dağıtmak, yiyecek ve giyecek sağlamak, gerekli ilaçları tedarik ederek tedavilerde kullanmak ile barınma sorunlarının giderilmesine yardımcı olmak şeklinde diyebiliriz.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 5 Ekim 1914 tarihinde Gazete Müdüriyetine vermiş olduğu ilanda; depremzedelere yardım etmek ve acılarını hafifletmek amacıyla Doktor Nâfiz Bey'in başkanlığında bir İmdat

²⁷ KA, nr. 307/16; KA, nr. 307/16.1.

²⁸ KA, nr. 307/18.1.

²⁹ Deprem sonrasında görev yapan heyetin gerek Merkezle gerekse kendi aralarında yapmış oldukları haberleşme masrafları da Merkeze bildirilmiştir. Örnekler için bkz. KA, nr. 307/13.1; KA, nr. 307/13.3-6.

³⁰ KA, nr. 307/12; KA, nr. 307/12.1-28.

³¹ KA, nr. 307/12.24.

³² Besim Ömer, a.g.e., s. 197-198.

³³ KA, nr. 307/18.4.

Heyetinin oluşturulduğu, bu heyetin dün akşam (4 Ekim) Edremit Hastane gemisine bindirilerek Bandırma'ya doğru yola çıktığı yer alıyordu. Ayrıca İmdat Heyetinin görevleri hakkında bilgiler veriliyordu. Buna göre doktor ve hastabakıcılardan oluşan heyet, yanlarında götürdükleri sıhhi araç-gereçler, ilaçlar ve çamaşırlar ile depremzedelerin yaralarını hafifletmeye çalışacaktı³⁴.

2- ISPARTA-BURDUR HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ İMDAT HEYETİNİN YARDIM FAALİYETLERİ

A- PARA YARDIMLARI

İmdat Heyeti, depremzedelerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için para yardımında bulunmuştur. 16 Ekim 1914 tarihinde Isparta'da biri üç, biri altı ve diğerleri beşer kişiden oluşan 140 aileye 100'er kuruştan 14.000 kuruş dağıtılmıştır³⁵. Para yardımı alan 140 ailenin içerisinde Gayrimüslimler de vardı. Bu durum Osmanlı Devleti'nin tebaası arasında ayırım yapmadığını göstermektedir. Yalnız para yardımları kişi olarak değil de aile başı olarak verilmiştir. Mesela üç kişiden meydana gelen bir aile ile beş kişiden oluşan bir aile aynı para yardımını almıştır.

Heyet, 12 Ekim'de Keçiörlü'da evleri yıkılmış olan dul ve yetimlerden oluşan 80 aileye 100'er kuruştan toplam 8.000 kuruş dağıtmıştır. Keçiörlü'da para yardımı yapılan depremzedelerin isimleri ve yaşları aşağıda verilmiştir³⁶.

Aile Adı Sıralaması	Aile Adı	Yaş
1	Nalband oğlu İbrahim zevcesi	60
	Halime	16
2	Hallac oğlu İbrahim zevcesi Adile	70
	Kerîmesi Hatice	35
	Gülsüm	30
3	Çivid oğlu Hasan zevcesi Fatıma	80
4	Çivid oğlu Ahmed zevcesi Server	60
	Gelini Fatıma	18
	Oğlu Ahmed	2
5	Bayrakdar oğlu Paşa Mehmed zevcesi Zehra	35
	Havva	1,5
	Zehra	10
	Hüsna	8

³⁴ KA, nr. 193/155.

³⁵ KA, nr. 307/5; KA, nr. 307/5.1-16.

³⁶ Keçiörlü'daki hasarlı ev sayısı şöyle idi: Toplam 700 evden tamamen 304, kısmen yıkılanların sayısı ise 276 idi. Bkz. Çakıcı, a.g.m., s. 224.

Aile Adı Sıralaması	Aile Adı	Yaş
6	Karahisarlı Mehmed kızı Fatıma	50
7	Bakbak kızı Şerife	80
	Hemşiresi Fatıma	45
	Mahmud	
8	Monla (Molla) oğlu Hacı Hasan kerîmesi Şerife	75
9	Danyalın oğlu Ali'nin zevcesi Şerife	50
	Kızı Ayşe	17
10	Yörük Halil	90
	Esmâ	85
	Kerîmesi Emine	15
	Gelini Fatıma	30
11	Monla (Molla) Hüseyin zevcesi Emine	60
12	Uluk? kızı Emine	81
	Gelini Gülizar	25
	Mahdûmu Mustafa	6
	Veli	18
	Emine	2
13	Ak Hasan oğlu kerîmesi Şerife	35
	Oğlu Ali	10
	Kızı Münire	7
14	Hurşid mahdûmu Ali zevcesi	25
	Kerîme Fatıma	4
15	Alaiyeli kızı	70
16	Ayşeli oğlu İbiş zevcesi Kadın	75
	Zevci İbrahim	90
17	Mahmud oğlu İbrahim zevcesi Gülsüm	70
18	Nalband Salih zevcesi Ayşe	35
19	Balta oğlu Mehmed zevcesi Esmâ	55
20	Molla Hüseyin zevcesi Şerife	45
	Mahdûmu Yusuf	7
21	Ayân oğlu Ahmed zevcesi Şerife	58
22	Nazen oğlu Ahmed zevcesi Zehra	30
	Tevfik	6
	Hafize	12
23	Kara Hasan zevcesi Hatice	50
	ve zevci Halil	90
24	Haytalı zevcesi Şerife	70
	Kerîmesi Hatice	35
25	Aydınlı kerîmesi Fatıma	30

Aile Adı Sıralaması	Aile Adı	Yaş
26	Mahmud kerîmesi Habibe	75
	Mecnun kızı "	30
27	Halil zevcesi Şehriban	75
28	Mahmud zevcesi Fatıma	20
	Ayşe	2
29	Muhâcir kızı Emine	25
	Osman	3
	Mestan	7
30	Kralkazlı kerîmesi Hatice	80
31	Yahya kızı Emine	80
32	Halil kızı Hatice	70
33	Kurd kızı Fatıma	50
	Oğlu Mustafa	18
	Kızı Fatıma	8
34	Kuru oğlu kerîmesi Hanım	35
	Kerîmesi Ayşe	10
	Hatice	12
	Emine	8
35	Ali kızı Şerife	25
	Kızı Halime	2
36	Semerci Osman kerîmesi Ayşe	60
	Torunları Havva	1
	Halil	10
	İbrahim	8
37	Münci oğlu zevcesi Havva	38
	Oğlu Halil İbrahim	10
38	Ruhbal? İbrahim kerîmesi Zehra	50
39	Kasab kerîmesi Keziban	43
	Leyla	16
	Fatıma	12
	İsmail	5
40	İbiş kerîmesi Şerife	75
41	Aksekili İbrahim zevcesi Ayşe	22
	Edhem	4
	İsmail	2
42	Münci oğlu zevcesi Havva	90
43	Molla Osman kerîmesi Hanım	60
	Kerîmesi Fatıma	
	Kerîmesinin oğlu İbrahim	8
	Ali	15

Aile Adı Sıralaması	Aile Adı	Yaş
44	Deli Ahmed zevcesi Havvalı	65
45	Münir zevcesi Ayşe	80
46	Fatıma	14
47	Börekçi oğlu İsmail	85
	Yetim Mehmed Ali	
48	Şeyh oğlu Halil zevcesi Naile	25
	Oğlu Nuri	10
49	Sarrac oğlu Hüseyin zevcesi Emine	45
	Kızı Hatice	12
	Hacer	8
	Hacer	6
50	Arab oğlu zevcesi Fatıma	60
51	Kızıl kerîmesi Keziban	70
52	Mestan kerîmesi Havva	60
53	Keder Ömer zevcesi Havvalı	80
54	Sadun? oğlu zevcesi Hatice	35
	Nesile	15
55	Çivid oğlu Mustafa zevcesi Şerife	55
56	Teke kerîmesi Şerife	60
57	İnci oğlu zevcesi Hamile	35
	Oğlu Kadir	10
58	Veli Ahmed oğlu kerîmesi Emine	2
	Fatıma	80
	Gülsüm	5
59	Milli oğlu zevcesi Halime	80
60	Osman oğlu kerîmesi Hatice	60
61	Veli kel zevcesi Emine	65
	Gelini Sultan	20
62	() kızı Fatıma	9
63	Ahmed Usta kızı	70
64	Deli Kadir yetimleri Ayşe	15
	Emine	3
65	Çarkan zevcesi Ümmühan	80
66	Hasan zevcesi Hatice	30
	Hüseyin	4
	İsmail	1
67	Hamza İsa kerîmesi Havva	30
	Hakkı	8
	Huriye	7
	Müdire	5
68	Çaylı İsmail zevcesi Zehra	30

Aile Adı Sıralaması	Aile Adı	Yaş
	Hüseyin	5
	İbrahim	3
69	Haycanlı Ömer'in kerîmesi Fatıma	30
	Kerîmesi Fatıma	6
	Zehra	4
	Ayşe	2
70	Hindi oğlu Himmet'in zevcesi Cemile	30
	Halil	4
	Ümmühan	1
71	Göbekli zevcesi Hatice	35
	Ahmed	12
	Süleyman	8
	Osman	9
	Hakkı	7
72	Araslıoğlu zevcesi Nefise	25
	Havva	4
	Şükrü	3
73	Hamzaoğlu kızı Rahime	25
	Emine	8
	Osman	4
74	Delikli Osman zevcesi Şerife	30
	Mehmed	3
75	Kara Ali zevcesi Havva	40
	Havvalı	10
76	Garib Zeyneb	70
	Hanife	40
77	Hafız zevcesi Ayşe	40
	Mustafa	10
78	Sülü oğlu zevcesi Fatıma	50
	Kerîmesi Fatıma	30
79	Köbel kızı Ayşe	30
	Hasan	3
	Hacer	5
	Emine	2
80	Çoban kızı Gülsüm	40
	Kızı Sultan	7

Tablo 1: 12 Ekim 1914 Tarihinde Keçiborlu'da Para Yardımı Alan Depremzedelerin Listesi (Kaynak: KA, nr. 317/18.5; KA, 307/10; KA, nr. 307/10.1-8)

14 Ekim 1914 tarihinde Isparta'nın Kılıç köyünde evleri yıkılmış ve dul kalmış 40 aileye 1.000, Sınır köyünde 13 aileye 1.300 kuruş verilmiştir³⁷. Doktor Besim Ömer'e göre, sayıları 413'ü bulan aciz ve dul kalmış kadınlar ile yetim fakirlerin her birine para yardımı yapılmıştır³⁸. Isparta'dan Burdur'a geçen heyetin bir kısmı, kalan paranın da ailelere dağıtılmasını istemiş, fakat Konya Valisi bunu uygun görmemiştir. Vali Bey, paranın iskân ve iâşe komisyonlarına aktarılmasını talep etmiştir. Heyet ise bu durumu merkeze iletmış ve ne yapılması gerektiği hususunda bilgi verilmesini istemiştir³⁹. 14 Ekim 1914 tarihinde Burdur'un çeşitli mahallerindeki 138 depremzede aileye, yine ailenin her birine 100'er kuruş olmak üzere 13.800 kuruş para dağıtılmıştır⁴⁰. Burdur'un Gölbaşı köyünde de iki aileye 100'er kuruştan toplam 200 kuruş yardım yapılmıştır⁴¹. Gölbaşı köyünde yardım alanların isimleri ve yaşları şöyle idi⁴²:

Süleyman eşi Ayşe: 35,

Oğulları Cemal ve İsmail: 12, 8,

Kızları Hava ve Zübeyde: 5 ve 1 yaşlarındaydı.

Isparta ve Burdur'da meydana gelen deprem üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyetine ait başka şehirlerdeki şubeleri, depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması için Merkeze para yardımı bulmuşlardır. Mesela Kastamonu şubesinden 10 adet Osmanlı lirası Merkeze gönderilmiştir⁴³. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bazı ülkelerin Salib-i Ahmeriyle yani Kızılhaç kuruluşlarıyla iletişim kurarak, onların depremzedelere yardım yapmalarını sağlamıştır⁴⁴. Örneğin depremzedeler için Amerikan Salib-i Ahmeri 672 küsur lira nakdî yardımda bulunmuştur⁴⁵.

B- YİYECEK, GİYECEK VE BARINMA YARDIMLARI

Hilâl-i Ahmer İmdat Heyeti, depremzedelerin iâşe ihtiyaçlarının sağlanması için Hilâl-i Ahmer ambarlarından karşılanmak üzere; 123,5 kilo pirinç, 4,5 kilo yağ, 3 kilo tuz, 22,5 kilo patates, 16 kilo börülce, 10 kilo fasulye, 80 kilo şeker, 3 kilo çay ve 2 teneke gaz yağı dağıtmıştır⁴⁶.

³⁷ KA, nr. 307/18.6.

³⁸ Besim Ömer, a.g.e., s. 197.

³⁹ KA, nr. 317/18.5.

⁴⁰ KA, nr. 307/6; KA, nr. 307/6.1-15.

⁴¹ KA, nr. 307/18.7; KA, nr. 307/7.

⁴² KA, nr. 307/7.

⁴³ KA, nr. 28/59.

⁴⁴ Akgün-Uluğtekin, a.g.e., s. 135.

⁴⁵ Çakıcı, a.g.m., s. 234.

⁴⁶ KA, nr. 307/16.1.

İmdat Heyetinin depremzedelere yaptığı yardımlar içerisinde çeşitli çamaşır eşyaları vardı. Yine bu yardımlar arasında yorgan dağıtımı da bulunuyordu. 11 Ekim 1914 tarihli belgeye göre 30 kişiye yorgan yardımı yapılmıştı⁴⁷. Keçiözü'nde 60 fakir aileye birer adet yorgan verilmişti⁴⁸. Toplamda dağıtılan eşyalar ise şunlardı: 297 yorgan, 255 don, 295 gömlek, 20 yastık kılıfı, 7 yatak kılıfı, 4 battaniye, 4 yatak çarşafı, 9 yastık, 15 kılıf ve 2 yatak⁴⁹. Ayrıca 55 parça porselen eşya da depremzedelere dağıtılmıştı⁵⁰.

Deprem sonrasında evsiz kalan insanların barınma sorunlarının giderilmesinde üç yol izlenmiştir. Bunlardan birincisi çadırlar kurmak, ikincisi barakalar yapmak, üçüncüsü ise evler inşa etmektir. Halkı soğuktan korumak için evlere göre yapımı daha hızlı ve az masraflı olduğundan baraka yapımına önem verilmiştir⁵¹. Fakat barakaların yapılması sırasında da belli bir zaman harcanyordu. Bu nedenle Dâhiliye Nezareti'nden Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne gönderilen 12 Ekim 1914 tarihli yazıda; deprem nedeniyle açıkta kalan 8-10.000 ailenin iskânı için Harbiye Nezareti ve başka yerlerden çadır gönderme imkânı olmadığından barakalar inşa edileceği yer alıyordu. Yalnız barakaların inşa edilmesi biraz zaman alacağından 50 çadır Haydarpaşa İstasyonu'ndan Afyon'a hemen gönderilecek ve buradan da deprem bölgesine sevki sağlanacaktı. Fakat bu çadırlar iade edilmek üzere depremzedelerin kullanımına verilecekti⁵². Hilâl-i Ahmer Cemiyeti gönderilen çadırların güzel bir şekilde kullanılmasında gayret gösterilmesi gerektiği yönünde Isparta- Burdur İmdat Heyeti Başkanı Doktor Nâfiz Bey'e uyarılarda bulunmuşur⁵³. Depremzedelerin kullanması için 16 çadır Isparta'ya gönderilmişti. Bu çadırlardan birisi 8 kişilik, diğeri 20 kişilik idi. Kalan 14 adeti ise küçük diye ifade edilen çadırlardandı⁵⁴. Hilâl-i Ahmer depolarından da 18 adet çadır depremzedeler için gönderilmiş ve bu çadırların toplam değeri 1.648 kuruştur⁵⁵. Deprem yerine gelen çadırlar yerel yetkililere teslim edilmiş ve onlar vasıtasıyla dağıtım gerçekleştirilmiştir⁵⁶. Depremden sonra Isparta'da halk kendi imkânlarıyla da olsa evlerinin bahçelerinde çadırlar kurmuş ve buralarda yaşamıştı⁵⁷.

⁴⁷ KA, nr. 307/14.

⁴⁸ KA, nr. 307/10.8; KA, nr. 307/18.5. Yorganları Keçiözü'ne nakletmek için araba ücreti olarak 40 kuruş ödenmiştir. Bkz. KA, nr. 307/12. 20.

⁴⁹ KA, nr. 307/16.1.

⁵⁰ KA, nr. 307/16.2.

⁵¹ İpek, a.g.m., s. 193.

⁵² KA, nr. 307/18.1. Isparta'daki Kuleönü İstasyonu'ndan arabalar kiralanarak Isparta'ya ulaştırılmıştır. Bkz. KA, nr. 307/12. 28. 76 çadırda evsiz kalan depremzedelere barakalar yapılıncaya kadar geçici olarak kalmaları sağlanmıştır. Bkz. Besim Ömer, a.g.e., s. 198.

⁵³ KA, nr. 307/18.5.

⁵⁴ KA, nr. 307/4.

⁵⁵ KA, nr. 307/16.2..

⁵⁶ KA, nr. 307/18.8.

⁵⁷ Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 310.

Yöre halkının askerde olan çocukları, ailelerinin ihtiyaçlarını gidermesinde yardımcı olmaları için terhis edilmişti. Fakat Birinci Dünya Savaşı'na girildiğinden dolayı askerlik görevlerine yeniden geri dönmek zorunda kalmıştı. Hatta hocalar, camiler yıkıldığı için Namazgâhta namaz vakitlerinde “*Cihad ilan edildiğini, vatan ve milletin tehlikede olduğunu*” halka duyurmuştur. Bu yüzden baraka yapımında ihtiyarlar ve askere gitmeyen erkekler çalışmıştır. Başında Kadı İsmail Efendi'nin bulunduğu İnşaat Komisyonu aracılığıyla yapılan 100'e yakın baraka, Isparta'da barınma sorununun giderilmesinde önemli katkı sağlamıştır. Yerleşecek baraka bulamayan veya barakalarda kalmak istemeyen Müslümanların ve Gayrimüslimlerin bazıları akraba ya da yakın dostlarının yanına gitmiştir⁵⁸. Isparta'daki Ermeni Papazı Kapriyel kendi cemaatinin ihtiyaçları için yetkililerden yardım istemiş ve yetkililere şu yazıyı göndermiştir⁵⁹: “*Meskenlerimiz yıkılmış, hala devam eden zelzeleden ailelerimiz sokaklarda sefil ve perişan, yağmur, soğuk ve açlıktan muzdaribiz.*”

C- SAĞLIK YARDIMLARI

Deprem nedeniyle yıkılan hastanelerde tedavi olamayan Burdur ve Isparta halkına yardım etmek için İzmir ve Konya'dan sağlık görevlileri ve tıbbi malzemeler gönderilmiştir. Ayrıca depremzedelere hizmet verecek baraka hastaneler yapılmıştır⁶⁰. Bunların dışında depremde yaralanan kişiler, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından kurulan çadır hastanelerde tedavi edilmiştir⁶¹. 18 Ekim 1914 tarihinde Isparta Gureba Hastanesi Eczacısı Hüsnü, Belediye Doktoru ve Gureba Hastanesi Doktoru Ziyaeddin tarafından depremzedelerin tedavileri için Hilâl-i Ahmer Eczanesinden 21 parça sıhhi malzeme alınmıştır. Bu malzemelerden bazıları şunlardır: 100 gram bizmut, 2 teneke karazil, 400 gram süblime pastil, 20 adet sargı, 1 düzine sonya, 6 adet ipek iplik, 4 teneke alkol⁶². Bunlardan başka 58 parça tıbbi eşya verilmiştir⁶³.

Deprem nedeniyle ölmüş olan kişilerin birkaçı bir arada olacak şekilde mezarlara gömülmüştür⁶⁴. Enkaz altında kalmış hayvan leşlerinin meydana getireceği kötü koku, gerekli önlemler alınarak engellenmiş ve bu şekilde bazı hastalıkların önüne geçilmesi yönünden başarı sağlanmıştır⁶⁵.

⁵⁸ Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 312.

⁵⁹ Çakıcı, a.g.m., s. 223.

⁶⁰ İpek, a.g.m., s. 193.

⁶¹ Besim Ömer, a.g.e., s. 197.

⁶² KA, nr. 307/2.

⁶³ KA, nr. 307/16.2.

⁶⁴ Böcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 310.

⁶⁵ Besim Ömer, a.g.e., s. 198.

İmdat Heyetinin İstanbul'dan deprem bölgesine gitmek üzere yola çıkmasından itibaren harcamaları için toplam 54.723 kuruş tahsisat ayrılmıştı. Bu tahsisatın 41.300 kuruşu, depremde 413 aileye yapılan para yardımını kapsıyordu. Para dağıtımları hanelerin her biri gezilerek gerçekleştiriliyordu. Para yardımı gerçek ihtiyaç sahiplerine yapılıyordu. Özellikle dul ve yetimlere veriliyordu. Dağıtım, belediye ve zabıta yetkilileri ile Köy İhtiyar Heyetinin onaylarıyla oluyordu. Yardımı alanlardan imza ya da imza atamayacak olanlardan parmak işareti alınıyordu⁶⁶. Bunun dışında heyetin yiyecek ve otele kalma, eşya ve hasta nakliye ile vapur kiralama, Bandırma'ya şimendifer masrafı, hastalara verilen et ve süt ürünleri ile haberleşmek için yapılan telgraf ücretlerine 6.549 kuruş harcanmıştır. Dolayısıyla 54.723 kuruştan 49.929'u harcanmış ve geriye 4.794 kuruş kalmıştır. Bu para da Hilâl-i Ahmer veznesine 25 Ekim 1914 tarihinde iade edilmiştir⁶⁷. Bu doğrultuda yapılan masraflar şöyleydi: 41.300 kuruş depremedelere para yardımı, 2.080 kuruş heyet istihkaklarına ve 6.549 kuruş telgraf, et, süt, eşya, vapur kiralama gibi harcamalara.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 1914-1918 yıllarını kapsayan faaliyet raporunda, Cemiyetin deprem nedeniyle yaptığı yardımlardan çok kısa da olsa bahsetmektedir. Raporla Cemiyetin depremedelere yönelik faaliyetleriyle ilgili şu cümleler geçmektedir⁶⁸:

“1330 (1914) senesi Eylül ayında içerisinde Isparta ve Burdur çevresinde görülen deprem felaketi üzerine iki doktor ve gereği kadar hastabakıcıdan oluşan bir heyet bölgeye gönderilmiştir. Deprem sonunda evsiz kalanlar çadırlara yerleştirilmiş, hastalar tedavi edilmiş ve fukaranın iâşeleri sağlanmıştır. Belli bir süre görev yapan bu heyet daha sonra geri dönmüştür.”

İmdat Heyetinin göstermiş olduğu üstün gayret ve fedakârlıklar, Isparta Mutasarrıfı Sırrı'nın dikkatini çekmiş ve tüm Isparta halkı adına şükranlarını belirten bir telgrafı 16 Ekim 1914 tarihinde Hilâl-i Ahmer Cemiyetine göndermiştir. Ayrıca telgrafın içeriğinde İmdat Heyetinin yapmış olduğu yardımlardan kısaca bahsetmektedir. Mutasarrıfın Cemiyete gönderdiği telgraf şöyledir⁶⁹:

*“Deraliyye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyâset-i Aliyyesi'ne
Cenâb-ı Hakk bilâd-ı Osmâniyye'yi âfâtan muhâfaza
buyursun Isparta'da vukû' a gelen hareket-i arzdan dolayı enkâz*

⁶⁶ KA, nr. 307/16.

⁶⁷ KA, nr. 307/16.1.

⁶⁸ *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 1335- 1919 Senesinde Münâkid Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umûmiyyesi Heyet-i Muhteremesine Takdim Edilen 1330-1334 Senelerine Aid Merkezi Umûmî Raporu*, İstanbul 1335, s. 42.

⁶⁹ KA, nr. 307/18.2.

altından çıkarılan mecruhîni tedâvî ve dûçâr-ı sefâlet olanları i'âşe için Doktor Nâfiz Bey refâkatinde i'zâm buyrulan hey'et-i sıhhiyye tarafından getirdikleri edviye ile mecrûhîn tedâvî ve yorgan ve sâir eşya ile iki yüz kûsûr lira nakid muhtâc'in-i fukarâya tevzî' edilmek sûretiyle cemîyyet-i muhteremenin ibrâz ettiği mu'âvenet ve fedâkârlık bütûn memleket üzerinde pek büyük te'sîrât-ı hasene göstermiş olduğunun ve hey'et-i sıhhiyyenin bi-hakkın îfâ-yı hüsn-i vazîfe ile avdet etmek üzere bulunduğuunun arziyle bütûn memleket ahâlîsi nâmına arz-ı şükrân eylerim. Fî 3 Teşrîn-i Evvel sene 330

Mutasarrıf Sırrı”

18 Ekim'de de Isparta Belediye Başkanı, heyetin gerçekleştirdiği yardımları kısaca belirttikten sonra Ispartalılar adına Hilâl-i Ahmer Cemiyetine teşekkürlerini içeren bir telgraf çekmiştir⁷⁰.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına girmesine yakın Burdur ve Isparta çevresinde görülen deprem, beraberinde yıkımları getirdiği gibi binlerce insanın ölümüne ve yaralanmasına neden olmuştur. Depremden sonra muhtaç ve yoksul bir durumda olan insanlara yardım elinin hemen uzatılması ve çekilen sıkıntıların azaltılması gerekiyordu. Özellikle zor durumda kalmış insanların en aciz anlarında Devletin varlığıyla kendisini insanlara hissettirmesi ve onların yanında olduğunu göstermesi lazımdı. İşte Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, varlığıyla ve yardımlarıyla bu görevi üstlenmiştir.

Depremin yaşanmasından sonra Dâhiliye Nezareti'nin talimatlarıyla Cemiyet, bir İmdat Heyeti oluşturmuş ve bu heyet yanında taşıdığı malzemeyi depremzedelere dağıtmak üzere yola çıkmıştır. Deprem sonucunda Isparta'daki evler büyük oranda hasarlı iken, Burdur'daki evlerin neredeyse tamamı kullanılamaz halde idi. Bu nedenle yapılması gereken en acil işlerden biri barınma sorununu gidermek olmuştur. Bunun için merkezden ve çevre illerden çadırlar tedarik edilmiştir. Fakat her an savaşa girme olasılığından olacak; yapılan yazışmalarda çadırların özenli bir şekilde kullanılması ve sonradan geri verilmesi isteniyordu. Barakalar yapılmaya kadar çadırlara insanlar geçici olarak yerleştirilmiştir. Çadırlardan başka depremzedelerin yiyecek, giyecek ihtiyacı tedarik edilmiş, hasta ve yaralıların tedavi edilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca depremzede ailelere ihtiyaçlarını karşılaması için para yardımı yapılmıştır.

⁷⁰ KA, nr. 307/18.3; Besim Ömer, a.g.e., s. 198. Cemiyetin İmdat Heyeti vasıtasıyla depremzedelerin yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını karşılaması, onları tedavi etmesi Isparta halkının çok hoşuna gitmiştir. Bkz. Bôcüzade Süleyman Sami, a.g.e., s. 311-312.

Cemiyetin İmdat Heyeti vasıtasıyla yapmış olduğu yardımlar, depremde ailelerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamıştır ama en azından acıların hafiflemesinde yadsınamaz katkısı olmuştur. Bundan dolayı bölgenin yerel yetkilileri Hilâl-i Ahmer Cemiyetine şükranlarını sunan, teşekkürlerini bildiren yazılar göndermiştir. Ayrıca Cemiyetin Burdur'daki deprem nedeniyle yapmış olduğu yardımlar, savaş dışında da insanlara yardım faaliyetlerinin yürütüldüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Kızılay Arşivi (KA)**

Kitaplar, Makaleler ve İnternet Erişim Adresleri

AMBRASEYS, N. N.- C. F. Finkel, *Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler Bir Tarihsel İnceleme 1500-1800*, Çev. M. Umur Koçak, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 2006.

AKGÜN, Seçil Karal-Murat Uluğtekin, *Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a*, Cilt: I, Beyda Basımevi, Ankara 2000.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, TTK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2003.

Besim Ömer, *Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer'e Dair Konferans*, Haz. İsmail Hacifettahoğlu, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2009.

Böcüzade Süleyman Sami, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, Çev. Suat Seren, Serenler Yayını, İstanbul 1983.

ÇAKICI, Bayram, "1914 Isparta ve Burdur Depremi", *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler (22-23 Mayıs 2000)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, "Globus" Dünya Basımevi, İstanbul 2001, s. 219-248.

ÇAPA, Mesut, *Kızılay [Hilâl-i Ahmer] Cemiyeti (1914-1925)*, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2010.

EMECEN, Feridun, "Isparta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 19, Divantaş, Diyanet Vakfı Neşriyat ..., İstanbul 1999, s. 194-200.

** Arşiv belge numaraları metin içerisinde verilmiştir.

- ERLER, Mehmet Yavuz, “1912 Marmara Havzası Depremi”, *Toplumsal Tarih*, Cilt: 6, Sayı: 35, İstanbul Kasım 1996, s. 30-37.
- , “XIX. Yüzyıldaki Bazı Doğal Afetler ve Osmanlı Yönetimi”, *Türkler*, Cilt: 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 762-770.
- İPEK, Nedim, “Burdur-Isparta Depremi (1914)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Fen- Edebiyat Fakültesi Basımevi, Isparta 1995, s. 191-196.
- KARACAKAYA, Recep, “Şarköy-Mürefte Depremi (1912)”, *Tarih Boyunca Anadolu’da Doğal Afetler ve Deprem Semineri Bildiriler (22-23 Mayıs 2000)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 2. Baskı, İstanbul 2002, s. 203-218.
- Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 1335- 1919 Senesinde Münâkid Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umûmiyyesi Heyet-i Muhteremesine Takdim Edilen 1330-1334 Senelerine Aid Merkezi Umûmî Raporu*, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul 1335.
- ÖZATA, Metin, *İlkçağlardan Kurtuluş Savaşı’na Burdur Tarihi*, Umay Yayınları, İzmir 2009.
- TUNCEL, Metin, “Burdur”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 426-429.